

Fodorné dr. Balthazár Enikő PhD*

AZ OKTATÁS ÉS A GAZDASÁGI SZFÉRA EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK JELENTŐSÉGE A SZAKNYELVOKTATÁSBAN

1. A NYELVTANÍTÁSI HELYZET KÖRNYEZETE

A nyelvtanítási helyzetet tágabb összefüggésekben értelmező modellek vizsgálata alapján, azok hiányosságait kiküszöbölendő, BÁRDOS (1997:106) olyan modellt dolgozott ki, amely egy összefüggő rendszerben mutatja be a nyelvtanítás/nyelvtanulás objektív és szubjektív tényezőit. A rendszer működtetésében az alábbi sorrend követendő:

Első lépésként elvégezzük a nyelvtanuló nyelvi szükségleteit feltáró célelemzést, amiben kiindulópontot jelentenek a nyelvtanuló objektív és szubjektív adottságai, majd az így megfogalmazott szükségleteket összevetjük a társadalom valós igényeivel, és csak ekkor határozzuk meg a célt. A cél meghatározása után a rendelkezésre álló eszközök figyelembe vételével következő lépésként összeállítjuk a tananyagot, végül pedig meghozzuk a módszertani döntést, amibe mint részben szubjektív tényező, a tanár személyisége is beépül.

Magából az összefüggő rendszer fogalmából eredően bármely elem változása szükségképpen valamennyi elem változását vonja maga után.

Mivel a gazdasági-társadalmi háttér folyamatosan változik, így valójában egy folyamatosan változó rendszerrel van dolgunk. Ez végső soron azt jelenti, hogy nyelvtanári munkánkban időről időre módosulhatnak a célok, és a mindenkori nyelvtanulói adottságokhoz igazodva, az éppen rendelkezésre álló eszközök figyelembe vételével újból és újból módszertani döntéseket kell hoznunk, egy a cél eléréséhez megfelelőnek ítélt tananyagra vonatkoztatva.

2. A NYELV A SZAKMÁBAN ÉS AZ OKTATÁSBAN

A szaknyelvoktatás célja, hogy a nyelvtanuló elsajátítsa a szakmai nyelvhasználatot. A szaknyelvoktatásra vonatkozó módszertani döntéseink alapjául szolgáló tananyag összeállításánál tehát a gazdasági-társadalmi háttérre irányuló igényfelmérés egyik fontos vizsgálandó területe az adott szakmában tevékenykedők nyelvhasználata, valamint az, hogy a gazdasági-társadalmi folyamatok a szakmára, és ezáltal a szakmai nyelvhasználatra milyen hatással vannak.

A gazdasági nyelv oktatásának megtervezésében a gazdasági-társadalmi igények feltérképezésének fontos területe a vállalati munkafolyamatokat kísérő szakmai kommunikáció. A vállalati szakmai kommunikáción belül sokféle, az egyes munkakörökkel összefüggő tipikus tevékenységekhez kapcsolódó beszédhelyzetet különböztetünk meg, amelyek tipikus szövegekben (műfajokban, szövegtípusokban) realizálódnak. Megfelelő tananyagot összeállítani, majd erre vonatkozóan módszertani döntést hozni a gazdasági nyelvet oktató tanár csak abban az esetben tud, ha ismeri azokat a tipikus beszédhelyzeteket, ezáltal pedig a tipikus szövegeket (műfajokat, szövegtípu-

---

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Nemzetközi Gazdálkodás Szaknyelvi Intézeti Tanszék, Német Nyelvi Tanszéki Osztályvezető, főiskolai tanár, PhD.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 17.

---

sokat), amelyek a nyelvtanuló által betöltött vagy betöltendő vállalati munkakörben jellemző gyakorisággal előfordulnak. Másképp fogalmazva, ismeri, hogy a vállalatok adott munkakör betöltésére kiírt pályázatoknál a pályázó nyelvtudásával szemben milyen követelményeket támasztanak.

3. A CÉG MINT SZAKMAI BESZÉLŐKÖZÖSSÉG

Mivel lényegében a gazdasági felsőoktatásban tanulókból alakul ki a vállalati vezetői utánpótlás, ezért a hallgatók nyelvtudásával szemben támasztott követelményekre a menedzseri munkakörben megkívánt nyelvtudást vizsgáló tanulmányok megfelelően világítanak rá. A gazdasági nyelvet oktatók számára megszívlelendő továbbá egy a német cégvilágban tapasztalt trend. Németországban a vezetői utánpótlást jelentő munkakörökre kiírt pályázatoknál a cégek a nyelvtudást – elsősorban az angol nyelv ismeretét - a szakmai kompetencia alapvető feltételének tekintik. Ennek oka, hogy az Európai Unió belül a munkaerő szabad áramlása következtében mára már megszokottá vált a cégen belüli multikulturális közeg, ahol gyakran egy idegen nyelv a munkanyelv. Ez a már korábban is megkívánt tárgyalóképes nyelvtudás újraértelmezését vonta maga után: a pályázónak az idegen nyelvet már nemcsak a vállalat külső kommunikációjában, külföldi partnerrel folytatandó tárgyalás, levelezés és telefonos beszélgetés során, hanem a vállalati belső kommunikáció különböző szinterein, a mindennapi munkavégzéshez kapcsolódó beszédhelyzetekben, az időközben egyre jellemzőbb projektmunkában, a projektcsapat tagjaként vagy vezetőjeként kell eredményesen használnia. Ennek során nagyfokú szociális kompetenciára is szükség van, mivel egy multikulturális közegben a döntéshozatalt a különféle mentalitások akár ellentétesen is befolyásolhatják. Nem véletlen, hogy az álláshirdetésekből lépten-nyomon olyan „csapatjátékos” jelentkezését várják, aki külföldi szakmai gyakorlat vagy egyéb célú külföldi tartózkodás során interkulturális ismeretekre és szenzibilitásra tett szert.

A projektcsapat nyelvészeti kategóriákban gondolkodva egyfajta szakmai beszélőközösség. A szakmai beszélőközösségre ugyanis – SWALES-nek (KURTÁN: 2003, 30.) a diskurzusközösségre vonatkozó megállapításait adaptálva – a többi között az jellemző, hogy tagjainak közös céljai vannak, kiépített kommunikációs mechanizmusokkal rendelkeznek, ezeket elsősorban információszerzésre és visszajelzésre alkalmazzák, kommunikációjukban meghatározott műfajt, műfajokat használnak, és sajátos lexikájuk van.

A fentiekből következik, hogy egy adott vállalati munkakör betöltéséhez a leendő pályázó nyelvtudásával szemben támasztott követelményekről a gazdasági nyelvet oktató tanár akkor alkothat optimális képet, ha módja van a szakmai beszélőközösség jellemzőivel a céges gyakorlatban is megismerkednie.

4. AZ OKTATÁSI ÉS A GAZDASÁGI SZFÉRA EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Az Európai Bizottság 2001 novemberében elfogadta „Az élethosszig tartó tanulás európai térségének létrehozása” című bizottsági közleményt. Az élethosszig tartó tanulás európai térsége azonban nemcsak az oktatást és a képzést érinti, hanem ezeket a területeket a foglalkoztathatóság, a társadalmi beilleszkedés és az ifjúságpolitika összefüggésében átfogóan vizsgálja. A Leonardo da Vinci program egy közösségi szintű szakképzési politika megvalósulásához hivatott hozzájárulni, azt a foglalkoztathatóság, a társadalmi beilleszkedés és az ifjúságpolitika dimenziójába helyezve. A 2000-2006-ig tartó programszakasz egyik célja olyan pályázatok támogatása, amelyek a szakmai alapképzésben a szakmai készségek és kompetenciák fejlesztésére irányulnak, annak érdekében, hogy elősegítsék a képzésben résztvevők belépését a munkaerőpiacra. Ebben megkülönböztetett fontosságot tulajdonít az oktatás és a gazdasági szféra együttműködésének, amit előfeltételként tekint ahhoz, hogy a gyakorlatias képzés új formáit lehessen kidolgozni. A gyakorlatias képzés új formáinak kidolgozása a tanárok és oktatók számára új kihívást jelent, amivel csak úgy lehet szembenézni, ha létrejön a képzőintézmények és a vállalkozások közötti párbeszéd, és a tanárok, oktatók megfelelő gyakorlati tapasztalatra tehetnek szert. A gazdasági nyelvet oktató tanárok számára ez a szakmát oktatókkal folytatott párbeszéd során, vagy optimális esetben a vállalati szakmai beszélőközösségben szerzett tapasztalatot jelenti.

5. KÖZGAZDÁSZ HALLGATÓK TEAM-MUNKÁRA TÖRTÉNŐ FELKÉSZÍTÉSE A NÉMET GAZDASÁGI NYELV OKTATÁSA KERETÉBEN

A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán jelenleg több mint 1100 hallgató tanulja a német gazdasági nyelvet. Az uniós csatlakozással elmélyülő nemzetközi munkamegosztásból adódóan ezeknek a fiataloknak a munkaerőpiacra való bekerülését, ezen belül munkavállalását egy német munkanyelvű cégnél minden bizonnyal megkönnyíti, ha a fentebb írottak alapján a német gazdasági nyelv oktatása során olyan kompetenciákra tesznek szert, amelyek biztosítják, hogy a vállalati külső kommunikáción túlmenően adekvát módon tudják használni a német nyelvet a cég szakmai beszélőközösségének tagjaként, a munkakörre jellemző különféle cégen belüli szakmai kommunikációs szituációkban is, adott esetben egy multikulturális közegben.

Ezeknek a kompetenciáknak a kialakítási folyamatát, valamint a vállalati nyelvhasználat tanulmányozását tűzte ki célul a BGF KKKF Német Nyelvi Intézeti Tanszék „Közgazdász hallgatók team-munkára történő felkészítése a német gazdasági nyelv oktatása keretében” című, 1 éves futamidejű, 2004. 09. 01-én indított és 2005. 09. 01-én lezárult Leonardo da Vinci oktatói mobilitási projektje. A projekt keretében a Német Nyelvi Intézeti Tanszék 7 oktatója 2-2 hetes, 2 oktatója 1-1 hetes németországi továbbképzésen vett részt egy felsőoktatási intézményben, a Fachhochschule Furtwangen főiskolán (Baden-Württemberg), a program kialakításában és megvalósításában együttműködve a Steinbeis-Transferzentrum Neue Produkte tanácsadó céggel.

Partneri kapcsolataink kialakításában döntő szempont volt, hogy az Európai Unió szorgalmazza a tartalomalapú nyelvoktatást, és az erre irányuló kezdeményezéseknél a korszerű tananyag fejlesztés előfeltételének tartja a szaknyelvoktatók és a szaktanárok csapatának szoros együttműködését.

Másfelől a Fachhochschule Furtwangenben folyó oktatás jó példája az oktatás és a gazdaság együttműködésének és a két szféra közötti tudástranszfernek. Az intézmény a németországi főiskolák közötti előkelő rangsorolását nem kis mértékben a környékre települt kis- és középvállalatokkal kiépített szoros kapcsolatának köszönheti. Az oktatók szinte kivétel nélkül céges múlttal rendelkeznek, sokan közülük főiskolai oktatói munkájuk mellett jelenleg is dolgoznak a gazdasági szférában, elsősorban tanácsadóként. A főiskola és a környékbeli vállalatok együttműködése keretében a hallgatók minden félévben részt vehetnek egy-egy olyan projektben, amelynek során egy konkrét cég valamely valós problémájára kell megoldást keresniük.

Másik partnerünk, a Steinbeis-Transferzentrum Neue Produkte tanácsadó cég tevékenysége pedig kifejezetten a tudástranszferre és az innovációra irányul. A cégvezető egyben a főiskola professzora.

A projekt megvalósításában közreműködő oktatók három külön csapatot alkotva részben közös, részben team-specifikus programokon vettek részt. A team-specifikus programok az alábbi szakterületekhez kapcsolódtak:

TEAM 1: retorika/prezentáció, értékesítési pszichológia,

TEAM 2: vállalati stratégiai gondolkodás,

TEAM 3: interkulturális/multikulturális kommunikáció, vállalati dokumentáció.

A csapatok tagjai kiutazásuk előtt az FH-Furtwangennel való közös szervezésben szakmai-módszertani felkészítésen vettek részt, amelynek keretében megismerkedtek a projekt oktatás-módszertani hátterével, a projekt koncepció és a Leonardo szakképzési program összefüggéseivel, valamint elméleti és gyakorlati betekintést nyertek a fentebb említett szakterületek oktatásába.

Ezt követően a kiutazások során különböző szemináriumi foglalkozásokon és előadásokon betekintést nyertek a szakmai, a szakmai nyelvi és a szociális kompetencia kialakításába. Megtapasztalták a többi között

- a vállalati döntéshozatali folyamatokra történő felkészítést, ami egy komputeres szimulációs játék keretében zajlik,

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 17.

- hogyan tárják fel és prezentálják a hallgatók a vállalati belső kommunikáció eszközeit, az Intra-nettől a meetingig, konkrét cégek – pl. a Lufthansa – példáján,
- milyen szövegalkotási folyamat kíséri egy termék forgalmazását, pl. műszaki dokumentáció vagy megfelelő használati utasítás formájában,
- hogyan készül házi feladatként reklámfilm,
- hogyan adhatjuk el nem csak a terméket, hanem pl. elképzelésünket, hobbynkat, egy álláspályázatnál az interjúban pedig végső soron saját személyiségünket mint munkaerőt, ha megfelelően érvelünk,
- hogyan lehet a hallgatókat más kultúrák iránt fogékonyá tenni.

Mindezt a kiscsoportos oktatás keretei között, oktató és diák folyamatos interakciójában.

Ezen túlmenően a különféle céges programok betekintést nyújtottak abba is, hogyan lehet az iskolapadban elsajátított ismereteket és készségeket a cégvilágban a szakmai kommunikációs szituációkban alkalmazni. A TEAM 1 és a TEAM 2 tagjainak például alkalmuk nyílt arra, hogy figyelemmel kísérjenek egy valós problémamegoldást. Erre a „Neue Produkte für die Verax GmbH” című projekt kínált lehetőséget, amit a hallgatók professzoruk, egyben a Steinbeis-Transferzentrum Neue Produkte cégvezetője irányításával valósítottak meg. A hallgatói projektcsapat a tudástranszfer jegyében azt a feladatot kapta, hogy a zajmentesen működő ventilátorokat gyártó Verax GmbH számára új alkalmazási területeket tárjon fel. A feladat megoldását – a stratégia kidolgozását, a piacelemzés elkészítését, a lehetséges alkalmazási területek feltérképezését és az eredmények prezentálását – nemcsak furtwangeni tartózkodásunk alatt követhettük nyomon, hanem a projekt lezárulása után a hallgatók a projektről és eredményéről részletes írásos összefoglalót is küldtek.

A „Neue Produkte für die Verax GmbH” projektbe való bekapcsolódás a részt vevő nyelvoktatók számára lehetővé tette, hogy

- a prezentációval mint a szakmában gyakran előforduló szövegtípussal összefüggő szövegalkotási munkát,
  - a prezentáció mint szakmai kommunikációs szituáció retorikai eszközeinek alkalmazását,
  - a teamben folyó projektmunka szervezéséhez és végrehajtásához kapcsolódó, a vállalati stratégiai gondolkodást tükröző szakmai kommunikációt
- valós szituációkban figyeljék meg.

A szakmai nyelvhasználatnak valós szituációkban történő megfigyelése valójában a projekt távlati céljához kapcsolódik, ami nem más, mint a szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján egy a nyelvtanulói és a vállalati igényeket egyaránt kielégítő szakmai nyelvi tananyag összeállítása és a megfelelő módszer meghatározása.

Ami a projekt futamideje alatt mint cél már megvalósult, az a nyelvtanár továbbképzés – az élethosszig tartó tanulás jegyében, a szaknyelvoktatóknak a szakmai oktatással és a gazdasági szférával kialakított párbeszéde révén. A projektnek ez a közvetlen, kézzel fogható eredménye, outputja tehát az előfeltétele a távlati cél megvalósításának. Van a projektnek ezen túlmenően egy átfogó célja is: a kifejlesztendő tananyag alapján, a megfelelő módszer alkalmazásával a hallgatókat olyan kompetenciák birtokába kívánjuk juttatni, amelyek megkönnyítik a munkaerőpiacra való bekerülésüket, és lehetővé teszik a cég külső és belső kommunikációjában való eredményes részvételüket, adott esetben egy multikulturális közegben.

A projekt megvalósítása kapcsán tehát egy egymásra épülő elemekből álló célrendszerrel beszélhetünk, ami a „Leonardo da Vinci – Az Európai Közösség akcióprogramja a szakképzés támogatására – Második szakasz: 2000-2006, 2003-2004. évi pályázati fordulók ” szaknyelvi programokra vonatkozó pályázati felhívásának célkitűzései közül „A szakmai készségek és kompetenciák fejlesztése” céllal harmonizál, és „A tanulás és a tanítás új formái, valamint alapkészségek a szakképzésben” prioritáshoz, továbbá „Az oktatási és gazdasági szféra együttműködése révén a gyakorlati képzés új formái” nemzeti prioritáshoz kapcsolódik.

6. ÖSSZEGZÉS

Tanítás és tanulás egyazon folyamat két vetülete. Azt mondjuk, a tanár dolga, hogy tanítson, a diáké, hogy tanuljon, bár természetesen a tanár is sokat tanul a diáktól. A tanár-diák interakcióban a diák és a tanár személyisége (BÁRDOS: 1997, 111) egyaránt meghatározó. A nyelvtanulás emberi tényezőinél természetesnek vesszük, hogy a diák személyisége fejlődik, mivel azt tudatosan fejlesztjük. Eközben kevésbé figyelünk arra, hogy a tanárét is tudatosan kellene fejleszteni ahhoz, hogy az új kihívásoknak megfeleljen. A diák személyiségét meghatározza a többi között életkora, érettsége, adottságai, motivációja. A nyelvtanári személyiség fontos alkotóeleme a többi között a nyelvtudás és a nyelvről való tudás, az interkulturális ismeretek, a nyelvpedagógiai műveltség. A szaknyelvet oktató tanárnál ez kiegészül a szakmai nyelvhasználatra vonatkozó ismeretekkel, ami a nyelvtanuló szemszögéből annál hasznosabb, minél több olyan ismerettel párosul, ami magára a szakmai nyelvhasználati területre vonatkozik.

Az oktatás és a gazdasági szféra együttműködésének jelentősége a szaknyelvoktatásban tehát ebben a tekintetben a szakmai nyelvet oktatók továbbképzésében áll, ami végső soron hozzájárul ahhoz, hogy a nyelvtanulók piacképes nyelvtudásra tegyenek szert, növelve ezáltal elhelyezkedési lehetőségeiket.

IRODALOM

- BÁRDOS J. 1997. A nyelvtanítás története és a módszerfogalom tartalma. Veszprém, Veszprémi Egyetemi Kiadó.
- BUOL, v. U. Anforderungen an wirtschaftswissenschaftliche Hochschulabsolventen. Berufsstart Wirtschaft. Wintersemester 2003/2004. 16-24.
- KURTÁN ZS. 2003. Szakmai nyelvhasználat. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Leonardo da Vinci pályázati felhívás 2003-2004. Budapest, Tempus Közalapítvány, Leonardo Nemzeti Iroda.